

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Гусака Петра Миколайовича, на дисертаційне дослідження
Янісів Юлії Олександрівна**

**«Розвиток інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі
(кінець XX – початок XXI століття)»**

**подане до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних
наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки**

Тема «Розвиток інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі (кінець XX – початок XXI століття)» актуальна принаймні з двох причин: по-перше, польська школа сьогодні переживає кардинальні зміни, які можна охарактеризувати як остаточний відхід від пострадянського досвіду та пострадянської освітньої ментальності. Це остаточний відхід від освіти «примусу» і перехід до освіти «розвитку». І, по-друге, це досвід, який є актуальним для сучасної розбудови вищої освіти України в плані мобільності, доступності, спрямованості, оскільки Україна як держава обрала шлях до інтеграції у світове співтовариство. У контексті євроінтеграційного спрямування України розробка вітчизняної концепції вищої педагогічної освіти значною мірою орієнтується на освітні здобутки країн – лідерів Європейського Союзу.

Аналіз інноваційних процесів систем вищої освіти Польщі та України показує найбільшу схожість з країною-сусідом зі всіх систем освіти європейських країн. Те, що відбувається в Польщі, за кілька років реалізується з певною специфікою в Україні. З цього приводу виправданим є звернення дисертантки до дослідження досвіду Польщі. Адже польський досвід освітніх перетворень є корисним для України, зважаючи на ряд схожих передумов, чинників, цілей, що стояли і стоять перед країнами в контексті інтеграції в європейський освітній простір. Комплексне дослідження розвитку інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі, запропоноване дисертанткою, може суттєво збагатити вітчизняну педагогічну науку та окреслити коло інноваційних процесів розвитку системи вищої освіти України.

Можливості конструктивного врахування досвіду Польщі в євроінтеграційному реформуванні вищої педагогічної освіти, а також недостатня розробленість цієї проблеми в історії та теорії педагогіки підтверджують актуальність і важливість дисертаційного дослідження, здійсненого Ю.О. Янісів.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків,
сформульованих у дисертації.**

Необхідність вирішення актуальних проблем, покладених в основу дисертаційного дослідження, логічно зумовило його мету – здійснити системний аналіз розвитку інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі в кінці XX – на початку XXI ст., а також окреслити можливості творчого використання зарубіжного досвіду у системі вищої педагогічної освіти України.

Дисертантка у відповідності до логіки наукового пошуку коректно

сформулювала науковий апарат, визначила мету і завдання роботи, використала адекватні методи дослідження (теоретичні та емпіричні), що дозволило їй досягнути поставлених цілей і завдань. Науково пошукові дії Ю.О. Янісів мають обґрунтований характер, відповідають теорії і методології наукового дослідження.

Специфіка та новизна дослідження полягає в інтерпретації поняття «розвиток інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі», який визначається не просто як комплексний процес модернізації вищої педагогічної освіти, а як система євроінтеграційних інновацій. Таким чином автор визначає сутність і системотвірну спрямованість ключового досліджуваного поняття.

Серед соціальних чинників розвитку системи вищої освіти Польщі Ю.О.Янісів виділяє проблеми глобалізації та мобільності. Польща переживає інтенсивний відтік вітчизняних абітурієнтів та наплив зарубіжних. Особливо це стосується абітурієнтів з України. Державна освітня політика реформується з врахуванням цих чинників, що зближує освітні системи України та Польщі.

Про здатність критично мислити свідчить дискусійна форма представлення реформаторських ідей вищої освіти Польщі щодо достатності бакалаврського ступеня підготовки учителя початкової та вихователя дошкільної освіти. Слід погодитись з міркуваннями дисертантки, що логіка підготовки освітян у Польщі, за якою учитель початкової школи обмежується ступенем бакалавра є недостатньо обґрунтованою. Адже позиція, за якою чим менша дитина, тим менш освіченим має бути педагог не є правомірною. Це - логіка учителя-предметника, а не учителя організатора навчально-виховного процесу. Якщо учень середньої і старшої школи в більшій мірі засвоїли способи навчально-пізнавальної діяльності та поведінки, то на початковій стадії це потребує значних професійних умінь та ерудиції. Тому пропозиції польської вищої школи щодо достатності бакалаврської (licensiat) підготовки для учителя початкової школи та вихователя дошкільного закладу є, на думку автора, непереконаливими.

Цікавий науковим доробком автора є представлення не просто змін, які постійно відбуваються у реформуванні системи вищої освіти Польщі, а й прагнення акцентувати їх інноваційність у відповідності до суспільно-політичних, соціально-економічних та культурних умов системної трансформації вищої педагогічної освіти у Республіці Польща. Цілісність дослідження характеризується, з одного боку, нормативно-правовими актами, а, з іншого, інноваційними змінами у змісті вищої педагогічної освіти в Польщі (кінець – початок ХХІ ст.). Автор розглядає структуру та функціонування вищої педагогічної освіти Республіки Польща як підґрунтя для можливостей творчого використання зарубіжного досвіду у системі вищої педагогічної освіти України.

У відповідності до завдань у першому розділі автором розкрито ступінь дослідженості проблеми розвитку вищої педагогічної освіти Польщі кінця ХХ – початку ХХІ століття, висвітлила сутність понять «інновація», «педагогічна інновація», «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес»,

а також визначила суспільно-політичні, соціально-економічні та культурні умови системної трансформації вищої педагогічної освіти у Польщі наприкінці ХХ століття. Оригінальним у дисертаційному дослідженні є й аналіз макрорівня і мікрорівня функціонування європейських освітніх систем з позицій системного та компетентнісного підходів. Значну дослідницьку увагу зосереджено також на аналізі праць польських науковців (Я. Бельського, Т. Левовицького, А. Мушинського, І. Шемпрух та ін.).

У другому розділі – «Розвиток вищої педагогічної освіти Польщі в контексті євроінтеграційних інноваційних процесів (кінець ХХ – початок ХХІ століття)» – Ю. Янісів охарактеризувала нормативно-правове підґрунтя інноваційних процесів, їх змістові аспекти у вищій педагогічній освіті Польщі кінця ХХ – початку ХХІ століття та окреслила можливості використання польського досвіду модернізації змісту вищої освіти в Україні.

В розділі дисертантка визначає тенденції модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі, серед яких виокремлює: європеїзацію змісту освіти, полікультурність, інтернаціоналізацію, інтердисциплінарність, гнучкість, ІКТ-зацію, встановлення більш тісного зв'язку між змістом педагогічної та шкільної освіти.

Цікавими є ідеї авторки щодо використання польського досвіду підготовки педагогічних кадрів. Серед них можна виділити такі як врахування міжнародних інтеграційних процесів, дотримання ступеневості та поетапності у підготовці педагогів, автономія та академічна свобода педагогічних ВЗО, пошук можливостей для академічних обмінів студентами, удосконалення змісту, форм та методів педагогічної освіти на основі компетентнісного підходу, інтеграція навчального процесу і наукового пошуку.

Юлією Янісів проаналізовано корисний з точки зору стантартизації вищої освіти України досвід впровадження компетентнісного підходу та динаміка інновації трактування та застосування компетентностей.

Варто відзначити також фактологічну насиченість дисертаційного дослідження, уміння дисертантки узагальнювати та систематизувати факти, статистичні дані. Дисертаційне дослідження узагальнюють ґрунтовні висновки, які відзначаються належним науковим обґрунтуванням, співвідносяться з поставленими завданнями та відображають основні результати, отримані в дисертаційній роботі.

Практичне значення результатів і висновків дисертації, рекомендації щодо їх використання.

Дисертаційна робота містить нові наукові положення, що сприяють розв'язанню актуальних проблем інтеграції вищої педагогічної освіти України у європейський освітній простір. Матеріали дисертації Ю.О. Янісів розширюють уявлення про розвиток інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі та дають змогу вдосконалювати зміст та організацію процесу професійної підготовки майбутніх педагогів в Україні шляхом екстраполяції польського досвіду.

Основні положення, висновки та методичні рекомендації, викладені в дисертації, автор вважає правомірним використовувати у процесі підготовки

педагогічних кадрів, зокрема при читанні курсів «Педагогіка», «Порівняльна педагогіка», «Педагогічні технології». У дослідженні систематизовано теоретичні положення, які можуть бути використані при укладанні навчальної літератури, розробці робочих навчальних програм з педагогічних дисциплін, для проведення подальшої науково-дослідницької роботи у галузі порівняльної педагогіки. Результати дослідження можуть бути використані у процесі розробки шляхів модернізації педагогічної освіти України в умовах євроінтеграційних процесів.

Практичну цінність представляє детальний аналіз розпоряджень, які стосуються стандартів педагогічної освіти (2003 р., 2004 р., 2007 р., 2012 р.); «Розробка кваліфікацій, компетенцій та Державних рамок кваліфікацій, доступних на ринку праці у Польщі» («Opracowanie bilansu kwalifikacji i kompetencji dostępnych na rynku pracy w Polsce oraz modelu Krajowych Ram Kwalifikacji»); «Державні рамки кваліфікацій у вищій освіті як знаряддя підвищення якості навчання» («Krajowe Ramy Kwalifikacji w szkolnictwie wyższym jako narzędzie poprawy jakości kształcenia»); «Від Європейських до Державних рамок кваліфікацій» («Od Europejskich do Krajowych Ram Kwalifikacji»). Ці документи дозволяють впорядкувати перелік кваліфікацій та підходи до впровадження освітніх програм підготовки фахівців в умовах сучасної стандартизації освіти України.

Достовірність і об'єктивність наукових результатів і висновків дослідження забезпечується як науково виваженими теоретичними та методологічними позиціями дисертантки, так і використанням широкої джерельної бази (220 найменувань, з яких 80 – іноземною мовою). Видання, включені до списку використаних джерел (нормативно-правові акти Польщі та України в галузі вищої освіти, міжнародні документи в сфері європейської освітньої інтеграції, статистичні та інформаційні матеріали, монографічні дослідження, періодичні видання, матеріали наукових конференцій, інформаційні ресурси мережі Інтернет), свідчать про ґрунтовне опрацювання проблеми. Джерельна база добре структурована і забезпечує розкриття всіх складових теми дослідження. Слід відзначити, що при роботі з джерелами, дисертантка виявила наукову компетентність і коректність, продемонструвала авторську точку зору і належну професійну етику під час аналізу поглядів дослідників.

Поряд з теоретично-прикладним аналізом досліджуваного феномену потрібно відмітити і особистий досвід Юлії Янісів завдяки вивчення зазначеної проблеми здобувачкою під час стажування в Польщі в приватному університеті Вища Школа Бізнесу (Wyzsza Szkola Biznesu), 12 – 23 червня 2017 року у Новому Сончі, Польща, де вона мала змогу безпосередньо вивчати досвід організації навчально-виховного процесу та наукової роботи в приватному університеті та зібрати необхідну емпіричну базу, апробувати результати дисертаційного дослідження.

Структура дисертації є логічною й виваженою, зумовлена характером наукового пошуку, глибиною та змістовністю розв'язання поставлених завдань, що розкриваються у двох розділах дисертаційної роботи.

Повнота викладу наукових положень і висновків, сформульованих

у дисертації, в опублікованих працях.

Зіставлення основних положень дисертації та змісту статей, опублікованих у фахових виданнях, свідчать, що результати дослідження знайшли достатньо повне віддзеркалення у наукових публікаціях. За темою дисертації автором одноосібно підготовлено 15 публікацій, з них 9 наукових статей надруковані у фахових виданнях України та 2 публікації – в іноземних виданнях з педагогічної тематики. Апробація результатів дисертаційного дослідження відбувалася у процесі обговорення і виступів на міжнародних, всеукраїнських і підсумкових наукових конференціях.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

За своїм змістом, структурою, обсягом і оформленням дисертація та автореферат відповідають чинним правилам і вимогам, а також паспорту обраної спеціальності (13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки). Текст автореферату дозволяє отримати повне уявлення про головні положення дисертації, її структуру, наукову новизну та висновки дослідження.

Зауваження до змісту наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації.

Попри загальну позитивну оцінку дисертації Янісів Юлії Олександрівни вважаємо за необхідне висловити окремі **зауваження і побажання:**

1. В дисертації автор в контексті інноваційності розглядає процеси розвитку вищої освіти Польщі в зазначені хронологічні рамки. Крім того цілий підрозділ 1.2. присвячує дефініції поняття «інноваційність», та його характеристиці. Задум визначити інноваційність і через неї провести системний аналіз вищої освіти Польщі є сам по собі науково перспективним та інноваційним. Однак, в дисертації часто превалює простий аналіз рішень, документів, законів, розпоряджень, які періодично закономірно набувають певних змін, але не акцентується увага на їх інноваційності у відповідності до трактування цього поняття за виділеними автором характеристиками підрозділу 1.2.

2. В сучасній вищій школі Польщі існує тенденція до забезпечення доступності освіти шляхом впровадження дистанційного навчання. В освітньому просторі аналізованої системи на сучасному етапі активно впроваджується загальнонаціональна система PUW (Polski Uniwersytet Wirtualny). Все більше польських студентів, особливо тих, хто перебуває за межами країни, активно долучається до цієї системи. На жаль ця проблема залишилась поза увагою наукових інтересів дисертантки.

3. При достатньо глибокому та системному аналізі змістової складової інноваційного розвитку системи вищої освіти Польщі цікавим та корисним було б у додатках представити окремі зразки навчальних планів та навчальних програм (syllabus) конкретних ВЗО, які можна було б порівняти з аналогічними вітчизняними зразками.

4. У підрозділі 2.3. автор представляє загальновідомі та загальноприйняті поради та рекомендації без посилання на конкретний

проаналізований у дисертації матеріал. Відповідно бракує адресності пропозицій щодо можливого використання в Україні конкретного польського досвіду модернізації змісту вищої педагогічної освіти. Результати прикладної складової набули б більшої значимості, якби автор в цьому підрозділі представила позиції, які уже використовуються вищою школою України і могли б бути використаними в процесі її інновації.

5. Для врахування та запобігання ускладнень в інноваційному реформуванні вищої освіти України в дисертації бажано було б визначити труднощі розвитку інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі.

Водночас висловлені зауваження та пропозиції носять в основному рекомендаційний характер, не впливають на міру обґрунтованості дисертаційних висновків і не знижують загальної позитивної оцінки наукового дослідження.

Загальний висновок. Усе викладене дозволяє зробити висновок про те, що запропонована до розгляду дисертація Ю.О. Янісів є цілісним, самостійним, завершеним дослідженням, містить нові науково обґрунтовані результати, які мають важливе значення для розвитку вітчизняної педагогічної науки і практики. Отже, дисертаційна робота «Розвиток інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі (кінець XX – початок XXI століття)» відповідає положенням пп. 9, 10, 12, 13, 14 “Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор, Янісів Юлія Олександрівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

*Доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки*

Гусак П.М.

